

Mjesto susreta čovjeka i kosmosa

Svako ko je radio pod mentorskom rukom prof. Ugljena, od projektantskog tima A4 na čelu s dugogodišnjim saradnikom, uvažanim arhitektom Brankom Tadićem, pa do kolone generacija studenata koji su prošli kroz čuvena institutska vrata pod brojem 345, upoznao je šta znači zahtjevnost arhitektonske profesije. Kad se spoje jedinstvena autorska vizija, visoki projektantski kriteriji i nemogući rokovi, onda noću svijetle institutski uredi... Strpljivo i s velikom dozom respekta prate tako snažnu stvaralačku ličnost koja mnoštvo svojih djela kreira u duhu Gesamtkunstwerka – totalnog dizajna. Do krajnosti je profesor posvećen detaljima, bez obzira na to da li kreira svijećnjak, zdjelu ili ručku na vratima. Ništa ne prepušta slučaju i sve mora biti potčinjeno jedinstvenoj umjetničkoj naraciji. Svestrani interes i iskonsku mladalačku radoznalost iskazuje još u studentskim danima, čemu svjedoče zadnje stranice antologijske knjige *Arhitektura Bosne i put u savremeno*. Prof. Neidhardt izdvaja raznolike projekte talentiranog učenika Zlatka Ugljena: od uređenja prodavnice, dizajna stolice, skice bosanske seljanke u narodnoj nošnji do makete savremenog enterijera inspiriranog tradicionalnim elementima.

U mnogobrojnim prilikama koje se provlače i kroz tekstove i intervju ovog izdanja, profesor Ugljen naglašava presudan uticaj svoga učitelja, jer je Neidhardt po njegovim riječima „otvorio mnogima od nas oči kroz otkrivanje analogije naše tradicionalne kuće sa osnovnim principima savremenih arhitektonskih postavki“. Bez obzira na to da li tu analogiju otkriva u uskim kaldrmisanim sokacima, obeharalim avlijama, strmim krovovima dinarskih kuća, drvenim opšavima moćnih streha, sniježnobijelo okrećenim zidovima s doksatima ili molitvenim ritualima, akademik Ugljen pronalazi poticajnu stvaralačku iskru, a potom „plete“ graditeljsku priču. Na sebi svojstven način, kako sam ističe, „pokušava se ušunjati prizemljeno, opušteno, tiho i nenametljivo u zatečenu graditeljsku zaostavštinu“. S druge strane, teško je izvući bilo kakav kontraargument i ne složiti se s doajenom arhitekture akademikom Nikolom Bašićem, koji se u uvodnom dijelu knjige osvrće na stavove mnoštva kritičara koji „površno i plošno“ pozicioniraju arhitektu Ugljena u stvaraoce kritičkog regionalizma. I zaista, njegova arhitektura „nema geografsku pripadnost“, njegova umjetnost nadilazi bilo kakve nacionalne, pa čak i duhovne međe. Kako je već poetski sročeno: „Mjesto je susreta čovjeka i kosmosa.“ I taj „božanski dodir“ se najbolje osjeti u prostorima duhovnosti, gdje nebo „proviruje“ kroz

* Univerzitet u Sarajevu – Arhitektonski fakultet, erdins@af.unsa.ba

apstraktne stropne procjepe ili nas šuma, kao u kapeli sv. Ante na Kalvariji, „tiho promatra“ kroz nevidljive staklene opne.

Udeš, sagledaš vanvremensku Božiju kuću otvorenih vrata, pronadeš naše zajedničke abrahamske korijene i istovjetnost učenja naizgled različitih ispovijesti. Kada Ugljen vaja polumjesec, okamenjenu menoru, izranjajući križ ili stiliziranu zvijezdu petokraku, njemu vjeruju svi ljudi. I oni Božiji i ateisti. Vodi ga unutrašnji umjetnički nagon, glas koji spaja ljude. Nažalost, rođenje, odrastanje, školovanje i cjeloživotna graditeljska posvećenost svojoj zemlji prati i prokletstvo razaranja i nestajanja njegovih vrhunskih ostvarenja. Tako je gledajući ruševine mostarske „Ruže“ u emotivnom pismu Zlatku Ugljenu pjesnik Mile Stojić izrekao ono što svi mislimo, ali nemamo umješnosti i da napišemo: „...No, Vaša tuga je beskrajna, jer ste darivali ljepotu onima kojima ona nije bila suđena...“ Sigurno osjeća žal i za nerealiziranom riznicom projektantskih ideja, od ranih radova turističkog centra „Mala rijeka Vareš“ iz 1962. god., potaknutog arhaičnim strukturama kovačnica u Očevlju, preko ideje sojenice na drvenom kolju pretočene u moćnu zamisao konzolno prepuštenog planinarskog doma „Bobovac“ kod Kraljeve Sutjeske iz 1966. god., pa do kompleksa „Bijele tabije“ iz 2004. god. Sve spomenuto ćete pronaći u ovom vrijednom izdanju, ali osobno me privlači ono što se iščitava između redova. Na zapažanje novinarkе da u Sarajevu radi veoma malo, akademik Ugljen šturo odgovara: „Vjerovatno sticajem okolnosti.“

Kad već nije bilo razumijevanja i sluha da iznikne nova mostarska „Ruža“ ili stolačka „Bregava“, mislim da se trebamo svi zajedno okupiti oko oživljavanje ideje „vratničke etno-enklave“. Kroz savremenu interpretaciju rastrkanih tradicionalnih kuća, s djelimično otkrivenim krovnim konstrukcijama, Ugljen probija promenade pjacetama vodeći posjetioca kroz pet povijesnih tokova, a potom i kroz muzej arhitekture grada na otvorenom. U razuđenim nemirnim formama, praćenim kaskadno smičućim restoranskim terasama na najljepšoj istočnoj padini grada, satkana je sva Ugljenova filozofija, graditeljski otisak vremena opisanog riječima autora „da iz dobrog starog proklija dobro novo“. Nijedan idejni koncept nije opisao kao ovaj. I jednostavno vidiš koliko mu je stalo da grad dobije potpuno novu dimenziju s izvanrednim vizurama na kotlinu. Vjerujem da ga je već izgradio u svojoj glavi. Ako jednog dana iz Ferhadije ne ugledamo obrise Ugljenovog „Sarajevskog Belvederea“ uz Bijelu tabiju, gubimo samo mi, Sarajlije, ali i svi oni koji vole naš grad...

Sarajevo, 7. 2. 2026.